

Struktura dramatického textu

Hlavní a vedlejší text

Dramatický text

- drama → typem literárního textu, který je nutně složen ze dvou textových komponent: z hlavního a vedlejšího textu
- dvojitá projekce, která je v případě dramatického textu nezbytná, při čtenářské konkretizaci drama odlišuje od ostatních literárních druhů
- po formální stránce *strukturován* → zřetelně *dvouvrstevný*
- oba typy textu se liší především svou funkcí + graficky
 1. hlavní text (primární / Haupttext) → repliky
 - text předurčený pro přímé herecké ztvárnění
 2. vedlejší text (sekundární / Nebentext) → graficky odlišený text pomocného, spíše technického charakteru
 - scénické poznámky, prefixy promluv, předmluvy či komentáře, soupis postav atp.

Vedlejší text

1. jméno autora
2. název hry a podtitul
3. předmluva/doslov
4. prefixy (uvedení) promluv
5. seznam postav a jméno postavy
6. scénické poznámky
7. dělení na akty, jednání nebo dějství

Jméno autora

- do renesance v anonymitě → šířeno díky knihtisku
- dnes jeho uvádění běžné
- dnes: chodí se tzv. „na autory“
- je-li autor neznámý – jeho jméno pomáhá identifikovat např. národnost → může někdy spoluurčovat divácká očekávání

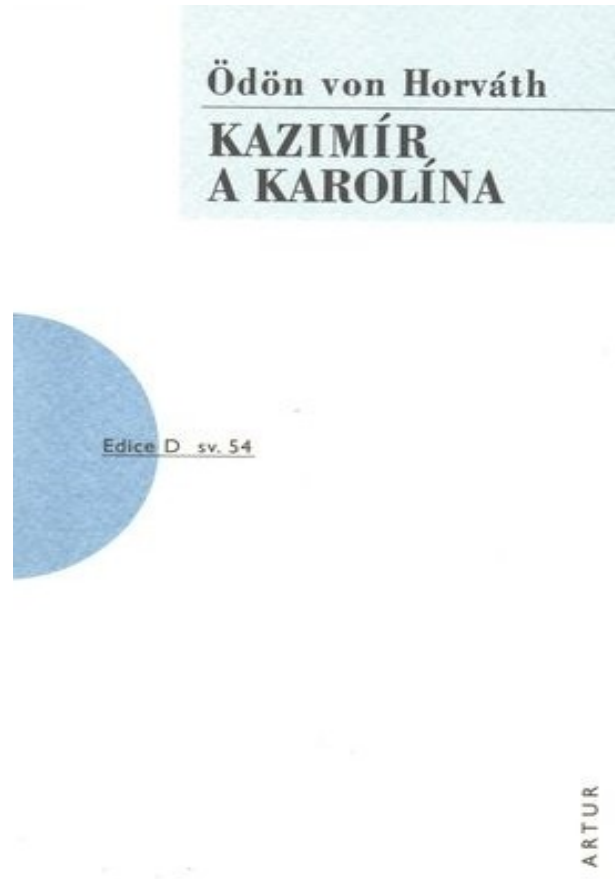

Název hry a podtitul

mnoho podob → jednoslovné pojmenování X název několika větný, shrnující obsah i žánr hry

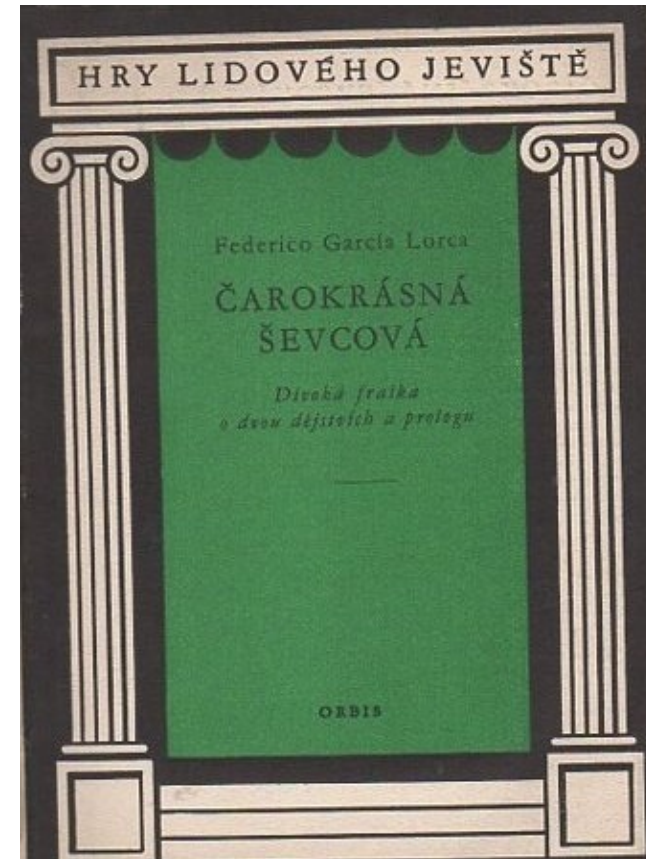
jméno hlavního hrdiny/hrdinů

Antigona (Sofokles), *Don Carlos* (Schiller),
Ivanov (Čechov), *Kazimír a Karolína* (von Horváth)

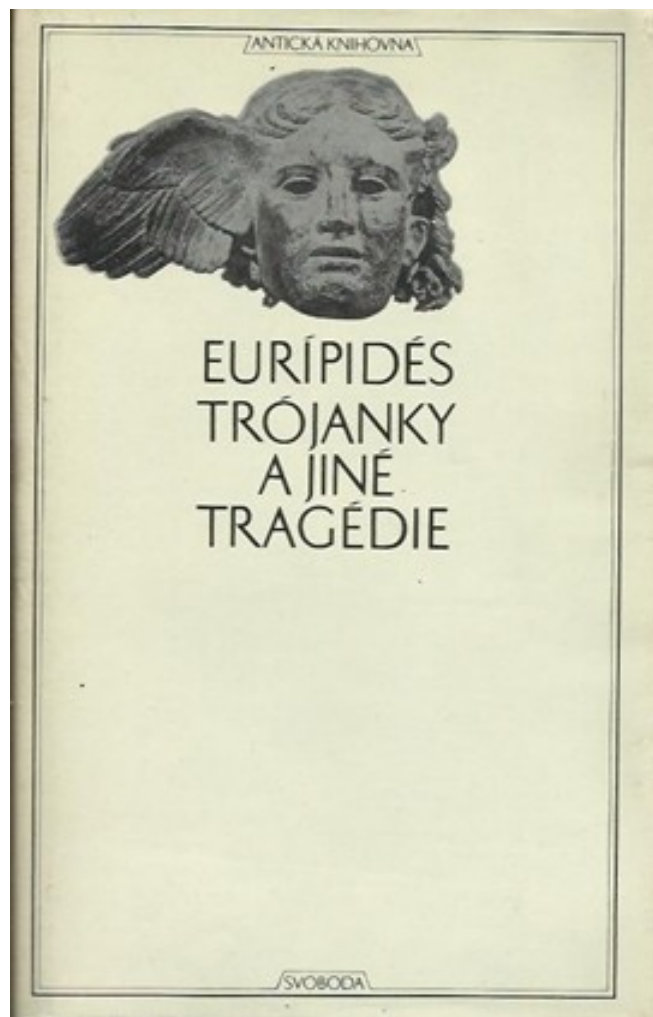
název postavu hodnotí

Lišák Pedro (Cervantes)
Čarokrásná ševcová (Lorca)

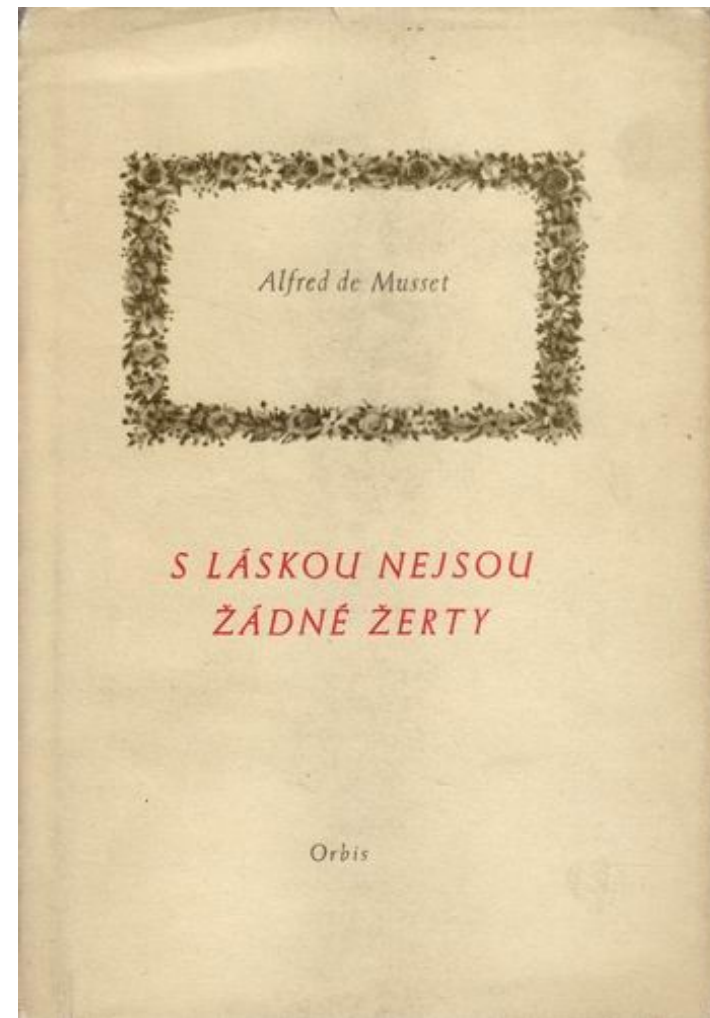
název vymezuje drama jako kolektivní

Trójanky (Euripides)

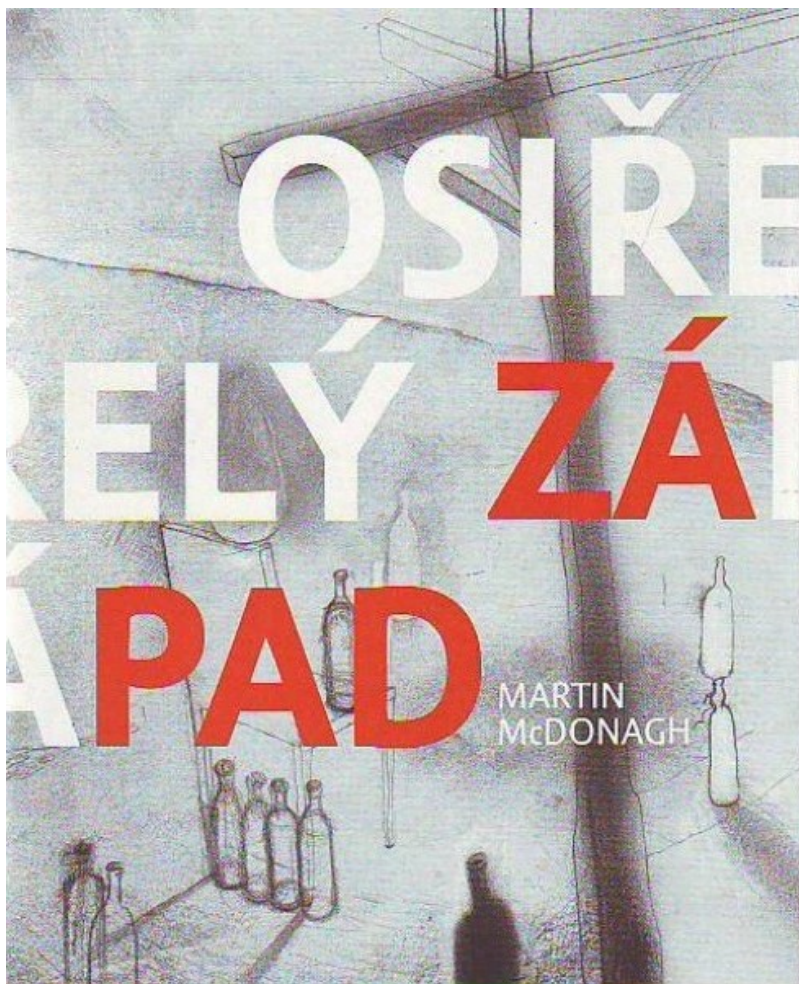
název v celé větě

*S láskou nejsou žádné žerty (Alfred de Musset);
I chytrák se spálí; Kdo hledá, najde (Ostrovskij)*

v názvu téma či klíčový motiv

Višňový sad (Čechov), *Divoká kachna* (Ibsen), *Zrada* (Harold Pinter), *Osiřelý západ* (Martin McDonagh)

dlouhé názvy

- *Potěšlivá převtipná komedie zvaná Marná lásky snaha, jež byla sehrána před její Výsostí o posledních Vánocích* (Shakespeare)
- *Pronásledování a zavraždění Jeana Paula Marata předvedené chovanci bláznince v Charentonu za řízení markýze de Sade* (Peter Weiss)

Podtitul (nemusí být uveden)

nejběžněji: konkretizovat hru žánrově, podat informaci o její struktuře

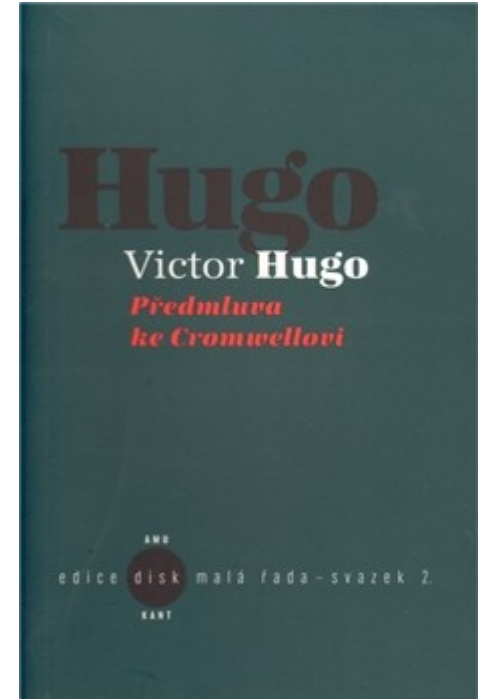
- *tragédie v pěti jednáních s proměnou*
- *komedie ve dvou dílech*
- *historická hra*
- *Tragédie o králi Richardovi III., jeho věrolomném spiknutí proti jeho bratru Clarencovi, politováníhodné vraždě jeho nevinných synovců, jeho tyranské nadvládě s vylíčením celého jeho bezectného života a smrti nejvýše zasloužené*

někdy může podtitul mást

- Čechov → hry označoval jako komedie

Předmluva/Doslov

- případně jiný typ autorského komentáře k realizaci na jevišti
- diskutabilní položka dramatického textu
- z mnoha důvodů: *autorský komentář* → přiblížit dobové souvislosti vzniku hry, podat zprávu o inspiracích, někdy i *výklady vlastního díla* (např. G. B. Shaw – komentoval po straně svá dramata, aby poskytl širší zázemí svým postavám, popsal dobový společenský kontext atp.
- např. Victor Hugo – v předmluvách důležité dokumenty doby

Prefixy promluv

- *vyznačení mluvčích jednotlivých replik* → jediný zcela nezbytný vedlejší text (bez nich by byl chaotický)
- běžně vyznačeno jménem X někdy jméno není užito (složitě pro čtenáře i tvůrce)

PRVNÍ DĚJSTVÍ

část parku na Sorinově panství. Široká alej, vedoucí od diváků do hloubky parku k jezeru, je přehrazena narychlo stlučeným pódiem pro domácí představení, takže jezero není vůbec vidět. Po obou stranách pódia je křoví. Několik židlí a stolek. Právě zapadlo slunce.

(Na pódiu je za spuštěnou oponou Jakov a další dělníci; je slyšet kašel a bouchání. Máša a Medvěděnko se vracejí z procházky)

MEDVEDĚNKO: Proč chodíte pořád v černém?

MÁŠA: To je smutek po mém životě. Jsem nešťastná.

MEDVEDĚNKO: Proč? *(Přemýšlí)* Tomu nerozumím ... Jste zdravá, váš otec sice není boháč, ale všeho má dost. Já mám mnohem těžší život než vy. Dostávám všehovšudy dva tisíce tři sta a z toho mi ještě strhávají na penzi. A přesto nenosím smutek. *(Sedá si)*

MÁŠA: Nejde o peníze. I chudák může být nešťastný.

MEDVEDĚNKO: To je teorie, ale v praxi je to takhle: já, matka, dvě sestry a bráška, ale gáži mám pořád jen dva tisíce tři sta. A jíst a pít se musí, ne? A čaj a cukr? A tabák? To se pak napočítáš!

MÁŠA *(s pohledem na pódium)*: Brzy začne představení.

Seznam postav a jméno postavy

- jméno postavy: různá podoba a míra konkrétnosti
- beze jména/jméno chybí → krajní případ (např. pomlčky, které oddělují jednotlivé promluvy) → určení, komu přesně patří která replika – zcela v rukou tvůrců
- označena číslem → aspoň víme, kdo co říká
- označení obecné → Muž 1, 2, 3; Žena, Mladík, První a Druhý stařec aj. (postava má konkrétní rysy → pohlaví, sociální zařazení...)
- označení vlastním jménem → tzv. mluvící jména → v komediálním žánru (musí fungovat jako jména běžná + jako metaforické pojmenování)
- v českém dramatu → velmi málo (komedie V. K. Klicpery – Kocourek z Kocourkova, Kočička, Kuna (to je myslivec), Dlask i Datlík, úředník Lichotil, sedlák Vošoust, Hadrián z Římsů)

Anton Pavlovič Čechov

Racek

Komedie o čtyřech dějstvích

Překlad Leoš Suchařípa

OSOBY

IRINA ARKADINOVÁ, provdaná TREPLEVOVÁ, herečka

KONSTANTIN TREPLEV, její syn

PETR SORIN, její bratr

NINA ZAREČNÁ, dcera bohatého statkáře

ILJA ŠAMRAJEV, Sorinův správce

PAVLÍNA, jeho žena

MÁŠA, její dcera

BORIS TRIGORIN, spisovatel

JEVGENIJ DORN, lékař

SEMJON MEDVĚDĚNKO, učitel

JAKOV

KUCHAR

SLUŽKA

Odehrává se na Sorinově panství.

Mezi třetím a čtvrtým dějstvím uběhnou dva roky

Scénické poznámky

1) *explicitní poznámky*

- poznámka v obecném slova smyslu – výslovná textová direktiva, zřetelně oddělená od hlavního textu promluv
- nejrozsáhlejší část vedlejšího textu dramatu → odlišná grafická úprava – závorky, kurzíva
- dominují v dramatu s realistickou a iluzivní tendencí druhé poloviny 19. století
- důležité pro inscenátory → měly by se dodržovat
- v antice = „*didaskalie*“, středověké hry = termín „rubrika“

2) *implicitní scénické poznámky*

- zahrnutý přímo do dialogu samého (dialog vždy obsahuje informace o situaci, prostředí...)
- např. Shakespeare – ne poznámky, ale popisy v textu → zahrnutý přímo do dialogu (text evokuje místo = "*slovní dekorace*")
- poznámky *implicitní* + *explicitní* → schopny vyjádřit nezbytné okolnosti dramatu, týkají se jakéhokoliv aspektu inscenace
- charakteristika času a místa děje
- kostýmy
- detaily herecké akce, mimiky a intonace

Scénické poznámky

1. Postava: identifikace

- 1. Identifikace/popis při prvním příchodu na scénu; 2. Výrazné rysy; 3. Vztah k ostatním/pozice na scéně

2. Postava: fyzické jednání

- 4. Příchod; 5. Odchod; 6. Chování; 7. Pohyb po scéně; 8. Držení těla; 9. Gesto; 10. Akce: směrem k sobě; 11. Akce: směrem k druhému; 12. Akce: postava a objekt; 13. Reakce

3. Postava: hlasové určení

- 14. Výraz ve tváři; 15. Výraz řeči (emocionální zabarvení, dikce atp.); 16. Tempo řeči; 17. Hlasitost;
- 18. Neverbální

4. Promluva: formální aspekty

- 19. Oslovený: k sobě; 20. Oslovený: jiná postava; 21. Oslovený: divák; 22. Stranou; 23. Ticho/pauza

5. Prvky scény

- 24. Scéna; 25. Scéna: vzhled jeviště; 26. Úrovně jeviště/prostory; 27. Vztah jeviště a zákulisí; 28. Čas: denní doba; 29. Čas: roční období; 30. Čas: v rámci syžetu; 31. Čas: délka představení; 32. Kostým: rozlišovací znaky; 33. Kostým: specifický pro situaci/převlek; 34. Rekvizity; 35. Světlo; 36. Zvuk: na scéně/za scénou

Dělení na akty, jednání nebo dějství

- v tištěné podobě → záležitost dobového úzu
- při jevištní realizaci téměř zaniká (dramatik členěním může naznačit určitou představu jeho rytmické struktury)